

Πώς ζούσαν τα αγροτόπαιδα στην ύπαιθρο

/ Γνώμες

Αναμνήσεις από τα παιδικά μας χρόνια όλοι έχουμε. Αναμνήσεις όμως από ένα ορεινό χωριό με υψόμετρο 1.850 μ. υψόμετρο στη Βίγλα του Χολομώντα παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

- Του Μιχάλη Κουτσού (Φιλόλογος - Συγγραφέας)

Τέτοιες αναμνήσεις ενδιαφέρουν τόσο αυτούς που πέρασαν τα παιδικά τους χρόνια σε χωριό, όσο και αυτούς που δεν γνώρισαν την ζωή της υπαίθρου. Πρωταρχικά αφιερώνω αυτές τις αναμνήσεις μου στα παιδιά μου και τα εγγόνια μου που έζησαν και μεγάλωσαν στην Θεσσαλονίκη αλλά και σε όποιον ενδιαφέρεται να γνωρίσει πώς ζούσαν τα αγροτόπαιδα στο χωριό.

Παιδικά χρόνια στον Μαχαλά Μ. Βάβδο

Οι αναμνήσεις είναι πολλές, γλυκές και νοσταλγικές αλλά θα αναγκαστώ να περιοριστώ μόνο σε μια χρονιά και μάλιστα γεωργική παρακολουθώντας τα στάδια

καλλιέργειας σιταριού, κριθαριού και βρώμης.

Η καλλιέργειά τους άρχιζε με το όργωμα των χωραφιών που γινότανε με σιδερένιο αλέτρι και «υνί» σιδερένιο, που ακονίζονταν στη φωτιά από τον σιδερά για να σκάβει καλά το χώμα. Ύστερα μετά τις βροχιές του Σεπτεμβρη άρχιζε ο σπαρμός των γεννημάτων (η σπορά δημητριακών). Ακολουθούσε ο χειμώνας που διατηρούσε τους σπόρους στην κοιλιά της γης και αυτή κυοφορούσε με την ησυχία της. Την άνοιξε άρχιζαν να πρασινίζουν τα χορτάρια και η οικογένειά μας από το χωριό που είμασταν τον χειμώνα, τον Βάβδο, κατεβαίναμε στα χωράφια μας, που ήταν κοντά στην Ν. Τένεδο και μέναμε στον μαχαλά (αγροικία), τον Μικρό Βάβδο όπου υπήρχαν και άλλοι συννοικισμοί (μαχαλάδες).

Το σπίτι μας ήταν κονιάρικο (από την εποχή των Τούρκων) και αποτελούνταν από δυο μέρη, που κατοικούνταν από δυο οικογένειες, μια η δική μας και μια άλλη του συμπατριώτη μας από τον Βάβδο. Κάθε μέρος είχε έναν μεγάλο οντά (δωμάτιο) με αμπάρια για τα σιτάρια, ένα μικρό δωματιάκι, ένα κοινό χαγιάτι (μπαλκόνι) και μια κοινή αυλή, περιτριγυρισμένη από έναν χαμηλό τοίχο και στην άκρη υπήρχε ένας γκρεμισμένος φούρνος. Πιο έξω ήταν το αλώνι και το αβούλι (χωράφι δίπλα στο σπίτι για να τρώνε τα ζώα χορτάρια). Όλα τα σπίτια είχαν μια αυλή, ένα αλώνι και ένα αβούλι. Τις τρεις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού κατεβαίναμε από το χωριό στον μαχαλά και εγώ έπαιρνα μετεγγραφή και φοιτούσα στο δημοτικό σχολείο ενός κοντινού χωριού.

Το πήγαινε έλα στο διπλανό χωριό

Κάθε πρωί ανέβαινα στο γαϊδουράκι, που το χρησιμοποιούσαμε σαν Ι.Χ. αυτοκίνητο, για να πάω στο δημοτικό σχολείου του κοντινού χωριού, την Καρκάρα (Ν. Σήμαντρα). Στο δρόμο έλεγα απέξω όλα τα μαθήματα της ημέρας, γιατί τότε δεν υπήρχαν βιβλία και έπρεπε να προσέχεις τον δάσκαλο, για να μαθαίνεις στο σχολείο όλα τα μαθήματα και να μπορείς να τα θυμάσαι την επόμενη μέρα. Θυμάμαι ότι μετά τα μαθήματα που έλεγα απέξω, έλεγα και από την Καινή Διαθήκη την επί του Όρους ομιλία. Τα μαθήματα τα μάθαινα τόσο καλά, ώστε στο σχολείο ο δάσκαλος μερικές φορές με έβαζε να κάνω τον δάσκαλο στους συμμαθητές μου. Φυσικά ο καιρός δεν ήταν πάντα καλός κι έτσι δοκίμασα και βροχές και μπόρες ώπου να φτάσω στο σχολείο ή στο σπίτι. Μια μεγάλη χαρά ήταν να παίζουμε μπάλα με τους άλλους συμμαθητές στο κοντινό χωριό μετά το σχολείο.

Τα αμέριμνα παιδικά χρόνια

Πέρα όμως από την σχολική ζωή ήταν και οι υπόλοιπες μέρες του καλοκαιριού, που

τις περνούσα αμέριμνα, διότι υπήρχαν πολλά ενδιαφέροντα πράγματα να κάνω. Το βασικό ήταν να μεταφέρουμε με τα ζώα νερό μέσα στις πήλινες στάμνες, που κρατούσαν το νερό δροσερό, από ένα πηγάδι που ήταν μέσα σε ένα λάκκο (ρεματιά). Στην άλλη πλευρά (όχθο) της ρεματιάς υπήρχαν αμπέλια, αμυγδαλιές και συκιές, τις οποίες επισκεπτόμασταν συχνά εν αγνοία των ιδιοκτητών. Στην επιστροφή ανεβαίναμε και κατεβαίναμε από τα βράχια, τις όχθες της ρεματιάς, πράγμα που ήταν ένα από τα παιχνίδια μας.

Στον άλλο (λάκκο) ρεματιά, υπήρχε νερό, διότι έτρεχε ασταμάτητα ένα ποταμάκι με ψηλά πλατάνια και γούρνες με νερό (λιμνούλες), που κάναμε μπάνιο αλλά ψαρεύαμε και ψάρια, κλείνοντας την λιμνούλα και κοπανίζοντας ένα βότανο, που έκανε τα ψάρια να ζαλίζονται, κι έτσι τα ψαρεύαμε. Εκεί είχαμε κι έναν μπαξέ (κήπο) με ζαρζαβάρια (ντομάτες, αγγουράκια, πιπεριές κλπ.), τα οποία τα ποτίζαμε, αφού κόβαμε το νερό (κάναμε εκτροπή μέρους του ρυακιού) με πέτρες και χώματα κι έτσι με ένα αυλάκι έρχονταν το νερό στον μπαξέ και ποτίζονταν τα ζαρζαβατικά. Στη μέση του μπαξέ υπήρχε μια ωραία βερικοκιά. Κάποια μέρα που ο πατέρας είχα πάει να «κόψει» το νερό, εγώ κρεμάστηκε από ένα κλαδί της, το οποίο έσπασε και τότε έβαλα τα κλάματα. Με ακούει ο πατέρας και τρέχει λαχανιασμένος μήπως με τσίμπησε κάποιο φίδι. Μόλις είδε εμένα που έκλαιγα, επειδή έσπασα το κλαδί, αλλά διαπίστωσε ότι δεν με είχε τσιμπήσει φίδι, χάρηκε και μου είπε: «χαλάλι σου, μην κλαις».

Θερισμός και αλωνισμός

Υπήρχαν όμως και τα δύσκολα και αυτά ήταν ο θέρος (θερισμός) και τα αλώνια (ο αλωνισμός). Από την παραγωγή, κυρίως του σταριού, εξαρτιόταν όλη η οικονομία της οικογένειάς μας. Χρήματα (μετρητά) δεν υπήρχαν. Τα ψώνια γίνονταν από τον μπακάλη βερεσέ στο τεφτέρι (με πίστωση ετήσια). Μετά τα αλώνια φορτώναμε σιτάρι στα ζώα, τα πηγαίναμε στον μπακάλη και ξεχρεωνόμασταν. Καταλαβαίνετε τώρα τί σήμαινε η παραγωγή του σιταριού κάθε χρόνο.

Ο θερισμός των χωραφιών

Ο θερισμός γίνονταν με δρεπάνια, σιδερένια και κοφτερά, για να κόβονται εύκολα τα στάρια. Οι γονείς μου φορούσαν και ξύλινα γάντια, για να μην κόβονται. Σε μένα μου δώσανε κάποτε ένα μικρό δρεπανάκι και το μόνο που κατάφερα ήταν να κόψω το δάχτυλό μου, κι έχω ακόμη το σημάδι του. Επειδή όμως δεν υπήρχε φαρμακείο και φάρμακα, το κατούρησε, διότι τα ούρα έχουν αμμωνία, και ύστερα με βάλανε καπνό -μπαίνει και κρεμίδι-, και μου το τυλίξανε, για να περάσει. Το πιο

συνηθισμένο φαγητό στο χωράφι ήταν σκόρδο κοπανιστό με ξίδι και μπόλικο νερό. Οι ελιές και το τυρί ήταν σπάνια.

Τα στάχια, όταν τα θέριζαν, τα έδεναν σε δεμάτια με βρεμένες καλαμιές βρώμης, που ήταν μακριές και ανθεκτικές. Μετά το τέλος του θερισμού του χωραφιού φορτώνουμε τα δεμάτια ανά τέσσερα στα ζώα και επιστρέψαμε στο σπίτι μας. Αυτό συνέβαινε, όταν θερίζαμε όλα τα χωράφια που είχαμε. Μηχανές θερισμού και αλωνισμού (πατόζες) αργότερα εμφανίστηκαν και απάλλαξαν τους αγρότες από αυτόν τον μεγάλο κόπο.

Ο αλωνισμός των δεματιών σταριού

Ο αλωνισμός ήταν ένα σκέτο «πανηγύρι», διότι συμμετείχαν οι πάντες, άνθρωποι και ζώα συγχρόνως. Στο αλώνι, που ήταν μια επίπεδη, στρόγγυλη επιφάνεια με διάμετρο περίπου 20-30 μέτρα στρώνονταν (απλώνονταν) τα δεμάτια σταριού ομοιόμορφα σε όλη την επιφάνεια του αλωνιού. Στη συνέχεια τα άλογα είχαν τον πρώτο λόγο. Τα ζεύαμε στην αλωκάνη, που ήταν δυο ξύλα, κυρτά στην μπροστινή πλευρά, που συνδέονταν μεταξύ τους, και ήταν οπλισμένα από κάτω με σκληρές πέτρες, για να τρίβουν τα στάχια του σιταριού. Ανεβαίναμε πάνω στην αλωκάνη και καθόμασταν σε κάποιο μικρό καθισματάκι, παίρναμε το καμτσίκι (μαστίγιο), δίναμε μια στα πισινά των αλόγων κι αυτά άρχιζαν να τρέχουν αλλά με τα γκέμια (χαλινάρια) ο αλωνιστής κρατούσε τα άλογα με την αλωκάνη μέσα στο αλώνι και δεν τα άφηνε να φύγουν. Με τον πρώτο γύρο άρχιζαν τα τραγούδια, ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός. Του πατέρα μου το αγαπητό του τραγούδι ήταν: «τα παπούτσια στο ζωνάρι». Ο μόνος ίσκιος ήταν το τσαρδί (μια σκεπή με φύλλα δένδρου), όπου καταφεύγαμε, για να δροσιστούμε και να πιούμε λίγο νερό από την στάμνα.

Μετά από αρκετές γύρες και αφού το πάνω στρώμα είχε κάπως λιώσει σταματούσαμε τα ζώα και γυρίζαμε το μισολιωμένο σιτάρι με τα δικράνια (ξύλινες τρίαινες), για να φέρουμε τα κάτω, που ήταν άτριφτα, πάνω και να τριφτούν και αυτά. Αυτό γινόταν πολλές φορές ώσπου να «λιώσει το γέννημα». Αφού έλιωνε το γυρίζαμε και πάλι αρκετές φορές αυτή τη φορά με το καρπολόϊ (ξύλινο φτυάρι), ώστε να τριφτούν καλά και αυτά που ήταν από κάτω.

Το λίχνισμα του σιταριού

Αφού τρίβονταν και τα στάχια αρκετά, μαζεύαμε το λιωμένο σιτάρι σε λαμνί (σωρό) σε μια γραμμή, όσο η διάμετρος του κύκλου του αλωνιού έτσι ώστε να

είναι ο αέρας, που ξέραμε από πού φυσούσε, από τα πλάγια. Όταν φυσούσε ο αέρας αρκετά, άρχιζε το λίχνισμα. Αυτό γινόταν με το καρπολόι σηκώνοντας ψηλά το «λιώμα» ώστε να το φυσήξει ο αέρας και να ξεχωρίσει το άχυρο από το σιτάρι. Αφού το λιχνίζαμε ύστερα το κοσκινίζαμε. Υπήρχαν μεγάλα κόσκινα με μεγάλες τρύπες, όπου ρίχναμε το σιτάρι, για να είναι καθαρό, διότι υπήρχαν ακόμη άτριφτα στάχια, τα οποία τα μαζεύαμε και τα ρίχναμε στο επόμενο αλώνισμα, για να τριφτούν και αυτά με το νέο σιτάρι. Το σιτάρι καθαρό τώρα γεμίζαμε τα τσουβάλια με γκαζοτενεκέδες (τενεκέδες λαδιού) για να τα μετρήσουμε, διότι έρχονταν ο τελωνειακός (κοινοτικός υπάλληλος) να μετρήσει το σιτάρι και να επιβάλει φόρο το 1/10 της παραγωγής. Φόβος και τρόμος με τον ερχομό του τελωνειακού, μήπως μετρήσει περισσότερο σιτάρι και πληρώσουμε περισσότερη φορολογία.

Γιορτές και πανηγύρια

Το τέλος του αλωνίσματος ήταν η πιο χαρούμενη μέρα όχι μόνο για την παραγωγή σταριού αλλά και για το πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα στο ομώνυμο χωριό, πιο κάτω από εμάς και πιο κοντά στην θάλασσα. Περιμέναμε πώς και πώς να φτάσει το πανηγύρι και να πάμε να αγοράσουμε κανένα ζαχαρωτό, παγωτό, παιχνιδάκι και να ακούσουμε μουσική και να χορέψουμε.

Ένα άλλο πανηγύρι αλλά λίγο αργότερα 2 Σεπτεμβρίου, ήταν του Αγίου Μάμα. Αυτό ήταν ζωοπανήγυρη, αργότερα έγινε εμποροπανήγυρη, όπου πηγαίναμε τα ζώα ή να κάνουμε τράμπα (ανταλλαγή) ανάμεσα σε άλογα, φοράδες, μουλάρια και γαϊδούρια, ή να αγοράσουμε κανένα νέο ζώο, αφού εξετάζαμε τα δόντια του, από τα οποία φαίνονταν η ηλικία τους.

Ιστορίες πανηγυριού

Με το πανηγύρι αυτό, που αργότερα το έζησα πάρα πολύ, με συνδέουν κάποιες αναμνήσεις πολύ ζωντανές. Κάποια χρονιά ανεβασμένοι στις φοράδες μας (άλογα) πηγαίνοντας προς στο πανηγύρι περάσαμε από έναν λάκκο με πλατάνια. Εκεί ένα κλαδί χτύπησε το κεφάλι του ζώου, που ήμουν ανεβασμένος, και αυτό τρόμαξε, στηρίχτηκε στα πίσω πόδια και εγώ τινάχτηκα έξω. Το τί λαχτάρα πήρε ο πατέρας για τον μοναχογιό του δεν λέγεται.

Φτάνοντας στο πανηγύρι καθίσαμε και για την επόμενη μέρα και το βράδυ κοιμηθήκαμε πάνω στις κουρελούδες έξω στην ύπαιθρο κοντά σε μια θημωνιά (σωρό από άχυρα). Το βράδυ πιάνει μια νεροποντή και ο πατέρας μου, αφού έβαλε γύρω γύρω πέτρες, για να μην μπει το νερό μέσα, πήγε στη θημωνιά, όπου υπήρχε

μια τρύπα που χωρούσε τρία άτομα. Εκεί πήγαν δύο άλλοι και ο πατέρας μου τρίτος. Εγώ όμως ανήσυχος, κουνήθηκα, και τα νερά πλημμύρισαν κάτω από την κουρελού και βρέχτηκα. Σηκώθηκα λοιπόν να πάω κοντά στον πατέρα μου, αλλά θέση κάτω από «υπόστεγο» της θημωνιάς δεν υπήρχε κι έτσι ο πατέρας μου μού έδωσε τη θέση του και αυτός έμεινε έξω στην βροχή και βρεχόταν. Την επομένη όλοι οι πανηγυριώτες με βρεμένη την πραμάτεια τους πήραν το δρόμο της επιστροφής σχηματίζοντας ένα ατέλειωτο καραβάνι.

Με το τέλος του καλοκαιριού έρχονταν και οι ημέρες της επιστροφής στο χωριό μου, τον Βάβδο, όπου έκανα και την αντίστοιχη μετεγγραφή στο δημοτικό σχολείο. Αυτό έγινε για τις τρεις χρονιές, διότι, όταν ήμασταν μικρά, μας άφηνε ο πατέρας σε ένα φιλικό σπίτι όλο το καλοκαίρι.

Το τέλος της χρονιάς

Αυτή ήταν μια από τις χρονιές μου στο χωριό, διότι από πρώτη Γυμνασίου βρέθηκα στη Θεσσαλονίκη, όπου έβγαλα το εξατάξιο Γυμνάσιο και το Πανεπιστήμιο και στη συνέχεια ύστερα από ολιγόχρονη απουσία κατέληξα και πάλι στην Θεσσαλονίκη, από όπου συνταξιοδοτήθηκα. Στο χωριό πηγαίναμε οικογενειακώς τον Αύγουστο για βουνό, ενώ τον Ιούλιο για θάλασσα στην Θάσο.

Δεν ξέρω πόσο ενδιαφέρουσα ήταν η περιγραφή, για μένα όμως η περίοδος αυτή ήταν από τις πιο δύσκολες αλλά και τις πιο ωραίες.

Πηγή: pemptousia.gr